

Romania ar fi trebui să țină alegeri anticipate în 2005, dar acesta n-ar fi rezolvat oricum decât una din cele trei mari priorități ale guvernării, spune **Alina Mungiu Pippidi**

SCHIMBAREA REÎNCĂRCATĂ?

Lipsa de capacitate strategică a Alianței DA se vede și la guvernare și în managementul coaliției. Multe ar fi rezolvat alegerile anticipate, dar asta nu. Ca să nu involueze, Alianța trebuie să se reformeze și să reformeze și guvernul. Acum. Indiferent de orarul inundațiilor și caniculelor. Dar poate oare?

Ultimele evenimente politice au fost atât de confuze încât unele deslușiri și analize devin necesare ca să înțelegem care este miza reală a ceea ce vedem sub ochii noștri, în pseudocrize create de mass media, care tratează prost probleme cronice reale. În imediat, criza a fost provocată de managementul defectuos al comunicației publice față de inundații. Călin Popescu Tăriceanu se vedea proiectat peste noapte în principalul perdant al unor anticipate și s-a repliat strategic, lăsând baltă pe aliați, președinte, presa favorabilă lui și electoratul Alianței. Nu însă și pe propriul său partid nereformat, unde interesele proprii s-au coalizat pentru a-l apăra.

Opinia publică, minus opoziția, a preferat să-l condamne pe Tăriceanu, deși cum s-ar fi încheiat alegerile anticipate nimeni nu știe. Consecințele deciziei sale se produc sub ochii noștri. Impactul asupra capacității Alianței de a funcționa armonios este cel mai important: o apărut o fisură între președinte și premier, între cele două partide.

Dar despre consecințele politice se vorbește și se scrie în exces. Aici discutăm despre alte consecințe, cele asupra guvernării și capacității de a governa. În sânul guvernării de centru dreapta există trei procese majore care se petrec sau ar trebui să se petreacă, în afara managementului vieții de zi cu zi și a crizelor. Trebuie să vedem care este starea lor actuală pentru a vedea cum sunt influențate de situația anticipatelor și a relațiilor din coaliție. Acestea sunt procesul de înnoire a elitei politice și administrative, europenizarea și reforma.

1. Stadiul revoluției

Asupra primului proces există foarte multe vederi diferite. Partidele de la putere îl numesc de-pedeserizare. Electoratul DA și președintele Băsescu îl văd ca pe o luptă contra societății de privilegii – o luptă anticorupție. Anticomuniștii radicali îl văd ca pe o epurare totală, o lustrajie, pe baza prezumției parțial adevărate, dar foarte simpliste, că putem identifica pe cei răi dacă știm ce funcții au avut sub regimul comunist. Opoziția îl vede ca pe o politizare, eliminarea oamenilor lor pentru a fi înlocuiți de cei ai Alianței, acuzați că ar fi nespecialiști.

SAR îl privește ca pe un proces revoluționar, de înlocuire a elitei vechi cu cea nouă. În rânduri scrise în primele zile ale Revoluției din 1848 Tocqueville nota că revoluția pe care o vedea pe fereastră nu era una nouă, ci doar un alt episod al celei vechi, începută în 1789, cu acutizări regulate – una mai puternică în 1830 – și care, începută de părinți și continuată de copii, va dura pînă cînd una dintre elite va reuși să o înfrîngă pe cealaltă. Față de cei șaptezeci de ani ai lui Tocqueville, cei cinsprezece ai noștri, în care succesul partidului comunist a rămas mereu cel mai puternic partid, sunt o nimica toată. Procesul e departe de final și e frînat de:

- Lipsa unei elite alternative (partidele nu atrag oameni de valoare, care continuă să emigreze sau să fie atrași de sectorul privat mai mult decît de cel public)
- Faptul că suntem țara cu cea mai puternică și fără scrupule elită postcomunistă din Europa centrală, numai Milosevic depășind în ticăloșie și pricepere pe ai noștri
- Și de faptul că, încet dar sigur, o anumită alianță a rețelelor de clienți taie clivajul comunism-anticomunism și încețoșează acest proiect politic pînă la desfigurare

Așa se face că noul cabinet anticomunist instalat în 2004 a promovat oameni care nu ar avea dreptul la o funcție publică conform legii lustrajiei depusă de Societatea Timișoara la Parlament, că de ușile partidelor anticomuniste trag tot felul de foști colaboratori ai Securității sau oportuniști de profesie, etc. Puterea actuală nu s-a angajat în acest proces cu tăria celei din 1997, care era deja îndoielnică. Preocuparea puterii actuale a părut să fie mai degrabă plasarea în poziții publice a clienților personali, indiferent cine sunt ei, decît înlocuirea oamenilor vechi cu oameni cu un set de valori clar în favoarea schimbării. Cel mai simpatic exemplu e dl. Tudor Barbu, care lauda la televizor pe minierii care fugăreau oamenii actualei Alianțe prin Piața Universității în 1990. Guvernul lui Călin Popescu Țăriceanu nu are un program coerent în această direcție, iar lipsa programului îi împiedică să realizeze mare lucru,

mai mult decît lipsa unei majorități clare în Parlament.

Președintele, pe de altă parte, cum just remarca Zoe Petre, nu are ca agendă lustrajia și nu e pregătit să condamne global comunismul (cum am putea să-i cerem cuiva care vrea să fie reales asemenea lucru, cînd două treimi din români au considerat pe toată durata tranziției comunismul o idee bună greșit aplicată). Dar are o agendă clară pro-schimbare și anti-rețele privilegiate, iar asta, după părerea SAR, e îndeajuns, dacă ar putea-o aplica. În lipsa alegerilor anticipate, cu un partid liberal care preferă să menajeze toate tendințele și să nu despartă niciodată pe cei mai curați de cei mai dubioși, această agendă prezidențială nu are însă spațiu de manevră.

Singurul ministru care lucrează pe față la această politică de schimbare e Monica Macovei, și nu e de mirare că a fost nevoie de mobilizarea Curții Constituționale ca să oprească procesul înlocuirii de elite din justiție declanșat de ea. Dacă procesul a fost oprit este pentru că, fie la putere, fie în opoziție, PSD rămîne deocamdată puternic și are capacitatea de a limita acest joc. *Singurul lucru care ar fi putut debloca situația ar fi fost o victorie electorală zdrobitoare*, care să producă o majoritate pro-schimbare cum nu a existat nici în 1996, nici în 2004. Asta, nu o lege a lustrajiei (pe care nu au cum să o treacă asemenea majorități și asemenea Curții Constituționale, și care ar putea fi adoptată doar după asemenea victorie electorală) ar fi putut aduce un oarecare progres. Ori, atît retragerea demisiei lui Călin Popescu Țăriceanu, cît mai ales gafele de comunicare ale guvernului său, fac îndoielnică obținerea acestei majorități într-un moment altfel favorabil schimbării în opinia publică.

2. Stadiul europenizării

Al doilea proces insidios care face substanța guvernării de azi este europenizarea. Contrar a ceea ce crede omul de pe stradă, europenizarea e doar în parte modernizare, și aproape deloc revoluție. Definiția ei cea mai exactă ar fi adoptarea și internalizarea *acquisului* comunitar, din care prea puțin vizează transformarea societății (de exemplu, capitolul privitor la ajutorul de stat), fiind mai mult o armonizare legală și tehnică. Europenizarea nu ajută obligatoriu primul proces, după cum a arătat guvernul Năstase: poți avea progrese pe calea europenizării în cel mai pur stil utecist, făcînd planul la Europa fără a schimba nimic din natura puterii în România.

Motivul pentru care europenizarea e atît de superficială este că ea se bazează pe o metodologie luată din lărgirile precedente ale Uniunii Europene, care presupuneau că o țară a cam încheiat cu revoluția în momentul în care primește invitația să se alătore Uniunii, ceea ce nu ni se potrivește nouă deloc. Ca atare,

europenizarea, prin formalismul ei excesiv, cultivat de Comisie ca să-și facă viața mai simplă, îngheață Consiliul Suprem al Magistraturii cu majorități conservatoare (nu doar la noi), cere legi ale funcționarilor publici care vor face imposibilă înlocuirea elitelor administrative, șamd. Prin discursul anticorupție crează și oportunități de schimbare, dar per ansamblu procesul e tehnic și nerevoluționar, deci nu prea servește primul proces și nici nu e prea ajutat de el.

Sub ultimele două guverne europenizarea a progresat constant, dar trudnic, condusă de sus în jos și de la Bruxelles spre București, cu impact deocamdată minim asupra transformării structurilor statului. Puterea actuală s-a dovedit lipsită de resurse la acest capitol, importul din societatea civilă (Ministerul Justiției) fiind singura realizare. Altminteri și negociatorul, și șeful misiunii de la Bruxelles provin din regimul precedent și numai pentru că Vasile Pușcaș nu a fost lăsat de partidul său avem astăzi un alt ministru al integrării (unul despre care mereu se spune că e pe lista de remaniere, de unde se vede cu ce criză de personal ne confruntăm).

Cu alte cuvinte, nu a existat o alternativă la structurile formale de europenizare, iar cum asta presupune o oarecare tehnicitate, limbi străine, etc, nici după șapte luni nu a apărut una. Funcționăm cu motoare predominant PSD, plus ceva liberali pe la controlul fondurilor europene. La acest proces o remaniere ar fi suficientă pentru a crește performanța, dar numai dacă brusc și peste noapte puterea actuală identifică niște agenți de europenizare competenți și cu autoritate, nu reciclează cadrele PSD și nici nu introduc în circuit clienți fără nici o legătură cu domeniul.

3. Stadiul reformei

Al treilea proces care stă la baza guvernării actuale este cel de reformă, adică de formulare a politicilor publice conform ideologiei liberale, care e dominantă în cabinetul actual. Aici, față de capitolele anterioare, guvernul Tăriceanu stă mai bine. Bune sau rele, originale sau neoriginale, proiecte reformiste au fost începute. Cele mai importante au fost reforma fiscală, reformele din

Justiție, Sănătate și Educație. Toate au fost insuficient pregătite și au întâlnit opoziție, dar au fost conduse în viteză și cu curaj.

Rezultatele pozitive se lasă așteptate pe alocuri, sau vor fi de neidentificat în unele domenii, deoarece etapele preliminare reformei au fost sărite cu desăvîrșire sau au fost superficial făcute. Exemplul semnificativ în toate domeniile este cel al indicatorilor de performanță. Înainte de orice reformă sectorială, trebuia construit acel aparat în interiorul guvernului care măsoară performanța și impactul unei politici, fără de care rapoartele

guvernamentale rămân precum cele ale lui Ceaușescu la Congrese iar orientarea se face după echipele de evaluatori de la Bruxelles, ele însele cu prea puțin timp și resurse la dispoziție ca să facă o treabă temeinică, sau lipsind complet din domenii importante (cum ar fi politicile sociale).

Mai rău, orientarea se face după sondaje de opinie, care se bazează mai ales pe performanța la televizor, și așa ajungem să avem despre Mona Muscă păreri radical deosebite și să ne lipsească complet un instrument de evaluare a miniștrilor acestui cabinet, care să raporteze performanța la sarcina pe care au avut-o. În materie de economie, există indicatori consacrați, și lucrurile stau ceva mai bine. La Justiție, auditul Freedom House și noile strategii au făcut un mare efort să propună pentru prima dată indicatori reali. În materie de politici sociale, unde de altfel multe proiecte s-au împotmolit imediat (Codul Muncii) sau nu au demarat deloc (pensiile private), confuzia e mare, deși bunele intenții nu lipsesc. De exemplu, gradul de aplicare de către România a criteriilor de la Bologna în educație e un non-indicator. Ceea ce trebuie măsurat este gradul în care reforma Bologna face să progreseze indicatorii de performanță ai învățământului superior, unii dacă se poate recunoscuți pe plan global, sau dacă, asemenea mai tuturor reformelor din acest domeniu de până acum, nu are nici o influență asupra degradării accentuate și constante a indicatorilor reali de calitate. E un alt exemplu în care europenizarea nu aduce automat o transformare structurală cu îmbunătățirea performanței unui sector, fiindcă nu a existat un proiect al acesteia *dinainte*.

A doua sursă de dificultăți, pe lângă absența unui instrument de calibrare a politicii publice, este lipsa de comunicare cu cei interesați, cei care suferă efectele acestei politici. Desigur că întotdeauna vor exista interese și grupuri antireformiste, dar puterea actuală a fost de o mare nepricepere în domeniul comunicării sectoriale. Sindicatele și autorii programului de reformă se întâlneau pentru prima dată la seminariile SAR din campania electorală trecută, și atunci mai ales pentru a se contrazice, iar după ajungerea la guvernare scenariul cu anunțăm la televizor întâi și discutăm după aceea a multiplicat inutil și costisitor opoziții

parțiale în multe domenii. Foarte devreme, asociații medicale reformiste au cerut să fie scăpate de ministrul Sănătății, de exemplu, după ce fuseseră aliați vreme îndelungată. Celebra lege a transparenței decizionale a rămas un cvasi-mister pentru actualii guvernanți, care nu au înțeles că au de câștigat dacă discută legile sau strategiile cu principalii actori sociali interesați de ele înainte de a le promulga, pentru că asta reduce mult din costurile ulterioare de aplicare.

Dacă cineva citește paginile de web ale ministerelor descoperă că doar acolo unde UE o cere explicit există obiective de performanță ale ministerelor respective. Trebuie să sapi serios prin tone de comunicate de presă, interviuri sau strategii vagi fără ținte clare ca să găsești ceva care ar putea servi de indicator măsurabil. Pe ce bază își vor face atunci miniștrii raportul de activitate? Pe ce au muncit, nu pe ce a ieșit, deși numai asta contează. Nici guvernul Tăriceanu, ca și guvernul Năstase înaintea sa, nu a reușit să facă pasul înainte în formularea și implementarea politicilor, nu a reușit nici măcar să creeze structura care ar trebui să facă acest lucru. Cum ar fi schimbat alegerile anticipate acest lucru? În nici un fel.

Concluzie

Imaginea unui guvern se bazează pe două lucruri: ce face, și cum comunică ceea ce face. Ea este intermediată de presă, care dă o primă interpretare performanței sale, nu neapărat cea acceptată ulterior de public. Guvernul Tăriceanu nu e favorabil văzut de presă și a fost unanim criticat pentru comunicare, domeniul în care vor cădea diverse capete în aceste săptămâni. Erorile nu au aparținut însă junioarei purtător de cuvânt, dovadă websitul foarte bun al guvernului, ci celor care au crezut că o strategie guvernamentală înseamnă doar o strategie de imagine, și au investit doar în ea, pentru a pierde colosal, exact în acest plan (ca și guvernul Năstase, de altfel). Nici cel mai bun purtător de cuvânt din lume nu ar fi putut vinde imaginea unei coerențe strategice acolo unde aceasta nu exista.

Concluzia acestei analize este că alegerile anticipate nu ar fi putut aduce mare profit pentru procesele doi sau trei, care sunt cheie, ci doar pentru procesul unu, la care PNL nu era oricum prea angajat. Totodată, reiese că există spațiu de acțiune guvernamentală pentru un premier care să înțeleagă critica constructivă de mai sus și să refacă o coaliție și o echipă capabilă să promoveze schimbarea. Rămîne de văzut dacă dl. Popescu Tăriceanu, cu o presă ostilă, cu o coaliție fragilizată, și anturat mai ales de clienți, e capabil să se reinventeze pe el însuși, Alianța și guvernarea sa. Încercările sale sau ale oricui în această direcție merită sprijinul tuturor. Ele

presupun însă un pachet complex de reforme ale Alianței și ale guvernului, care includ uniunea celor două partide (ca treaptă spre fuziune sau nu) și punerea pe o bază strategică a funcționării guvernului, cu modificările de structură care rezultă de aici.

Alina Mungiu-Pippidi este președintele SAR

Acest text a apărut în Revista 22, ediția din 2 august 2005

Romanian Academic Society (SAR)
15 Petofi Sándor, Bucharest 1
tel/fax (4021)222.1868
office@sar.org.ro
www.sar.org.ro